

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-1682/2023. számú ügyben
a Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet látogatásával
összefüggésben (utóvizsgálat)

Előadók: dr. Deák-Kondákor Dóra
dr. Mézes Norbert

Érintett szerv: Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet

2023.

**Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus
Jelentése
az AJB-1682/2023. számú ügyben**

Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus utóvizsgálatot végzett a Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben (a továbbiakban: Intézet) 2023. március 21-én. Az utóvizsgálat célja a 2021. évi látogatás kapcsán megfogalmazott ajánlások megvalósulásának ellenőrzése, illetve az azóta eltelt időszak monitorozása volt. Az utóvizsgálat során az NMM megvizsgálta a fogvatartottak számára biztosított programokat, a személyes látogatófogadás újraindulásával kapcsolatos tapasztalatokat.

A látogatás napján az Intézet túltelített volt, amely alapvető joggal összefüggő visszásságot okozott. A fogvatartottak zárkáinak alapterülete megfelelt a jogszabályi előírásoknak. A zárkák leromlott állapotban voltak, illetve a fogvatartottak arra panaszkodtak, hogy időről időre kártevők jelentek meg a zárkákban. Egy fiatalos fogvatartott esetében nem voltak megfelelőek az elhelyezési körülmények.

Több fogvatartott jelezte, hogy az Intézetben a látogatás időpontját megelőző néhány napban nem volt meleg víz. Egy jogszabály értelmében a bv. intézetekben csak legfeljebb 500 W teljesítményű vízforralókat használhattak a fogvatartottak. A korábban az Intézettől megvásárolt vagy bérelt nagyobb teljesítményű vízforralókat nem használhatták. A fogvatartottak ezért naponta két alkalommal kaptak meleg vizet a kávé vagy tea elkészítéséhez. A vízfelhasználás racionalizálása érdekében csak a fiatalos, a női és a dolgozó fogvatartottak fürödhetnek minden nap. A többi fogvatartottnak csak heti három alkalommal volt biztosított a fürdési lehetőség.

A fogvatartottak kifogásolták, hogy a téli időszakban fáztak, nem volt megfelelő fűtés a zárkákban.

Külföldi fogvatartottak arra panaszkodtak, hogy nem tudtak érdemben kommunikálni a személyi állomány tagjaival, sem a fogvatartott társaikkal, mivel olyan fogvatartottakkal kerültek egy zárkába, akik nem beszélték az ő nyelvüket.

A személyi állomány túlterhelt volt, amely hatással lehetett a fogvatartottakkal való rossz bánásmódok tilalmának érvényesülésére.

Sok fogvatartott rosszul élte meg, hogy a látogatófogadás során plexifal választotta el őket a hozzátartozóiktól, így semmilyen lehetőség nem volt a fizikai kontaktusra.

1. Az eljárás megindulása

Magyarországon a 2011. évi CXLI. törvény hirdette ki az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által 2002. december 18-án elfogadott, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvét (a továbbiakban: Jegyzőkönyv). A Jegyzőkönyv 1. cikke szerint annak célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.

A Jegyzőkönyv 3. cikke alapján minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (nemzeti megelőző mechanizmus, a továbbiakban: NMM) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

A Jegyzőkönyv 4. cikke értelmében minden részes állam köteles lehetővé tenni a látogatásokat a joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely helyen, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól (fogvatartási helyek). Az NMM látogatásainak célja az, hogy szükség esetén megerősítsék az említett személyek védelmét a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetésekkel szemben.

Magyarországon 2015. január 1-jétől nemzeti megelőző mechanizmusként az alapvető jogok biztosja jár el, aki e feladatának teljesítése során a fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja.¹

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

Az NMM **2021. július 14-én a Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben** (a továbbiakban: Intézet) **COVID-fókuszú látogatást** tett, amely során ellenőrizte a járvány megelőzése érdekében tett intézkedéseket és a fogvatartottak látogatófogadását kiváltó kapcsolattartási módokat. A vizsgálat kitért a személyi állomány és a fogvatartottak számára biztosított védőfelszerelések és személyes higiéné körülményeire.

Az NMM ajánlásainak megvalósulását és az intézkedések hatékonyságát utánkövető (follow-up) látogatások lefolytatásával ellenőrzi².

A koronavírus-járvány enyhülésével az NMM **jelen utóvizsgálatának célja** a fogvatartottak napi elfoglaltságának, a személyes látogatófogadás újraindulásának és a járvánnyal szembeni további védekezés érdekében tett intézkedések monitorozása volt.

Az említett jogkör alapján a nemzeti megelőző mechanizmus feladatkörében eljárva **2023. március 21-én utóvizsgálatot végzett a Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben** (a továbbiakban: Intézet).

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikke értelmében fogvatartási helynek minősül bármely olyan hely, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól. Ugyanezen cikk 2. pontja szerint a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

Az Intézet a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helynek minősül, ezért az NMM vizsgálati hatásköre fennáll.

1.3. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- A jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés]
- A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]

¹ Lásd az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 39/A. §-át, valamint a 39/B. § (1) bekezdését.

² Analytical self-assessment tool for National Prevention Mechanisms (NPM) 24-26. pont.

https://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/opcat/docs/analyticaltoolsnpm_en.doc

- A családi élethez való jog: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. A véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.” [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]

1.4. Az alkalmazott jogszabályok, állásfoglalások, iránymutatások

Nemzeti jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.)
- A veszélyhelyzet ideje alatt egyes büntetés-végrehajtási szabályok eltérő alkalmazásáról szóló 6/2023. (II. 21.) BM rendelet (a továbbiakban: 6/2023. (II. 21.) BM rendelet)
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól (a továbbiakban: 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet)

Nemzetközi források

- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az európai börtönszabályokról szóló CM/Rec (2006) 2. sz. ajánlása (a továbbiakban: Európai Börtönszabályok)
- A CPT 2. általános jelentése [CPT/Inf (92) 3]
- CPT 9. általános jelentése [CPT/Inf (99) 12]
- A CPT 11. általános jelentése [CPT/Inf(2001)16]

1.5. A látogatás célja

Az NMM 2021. évi látogatására való tekintettel az utóvizsgálat az alábbi szempontok ellenőrzésére összpontosult:

- a járvány terjedésének megelőzésével kapcsolatban tett intézkedések;
- a megfelelő védőfelszerelés és személyes higiéné biztosítása a személyi állomány és a fogvatartottak számára;
- az egészségügyi és pszichológiai ellátás biztosítása a fogvatartottak és a dolgozók számára;
- a látogatófogadás újbóli engedélyezésének körülményei, a fertőzés megelőzés érdekében alkalmazott intézkedések a személyes látogatások során;
- a kapcsolattartás más formáinak (telefon, Skype, levelezés) biztosítása.

1.6. A látogatás módszere

Az NMM látogatásainak célja a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódok vagy büntetések megelőzése.

Az Ajbt. 39/B. § (2) bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus – a 21. § (1) bekezdésében foglaltak mellett – a vizsgálata során adatokat, felvilágosítást és iratmásokat kérhet a vizsgált hatóságtól a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számáról, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeiről. Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdése szerint a helyszíni ellenőrzés során a nemzeti megelőző mechanizmus

- a fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet;
- a fogvatartási helyek számára és földrajzi helyére, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogvatartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba korlátozás nélkül betekinthes, azokról kivonatot és másolatot készíthet;
- a vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt, valamint bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat.

Az Intézet látogatása során a látogatócsoport tagjai a vezetőség tagjaival és a fogvatartottakkal készítettek interjúkat. Megtekintették az Intézet zárkáinak állapotát, fényképfelvételeket készítettek és betekintettek a vonatkozó iratokba.

1.7. Szankció tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

A látogatás résztvevői: dr. Deák-Kondákor Dóra
dr. Mézes Norbert

A látogatás időpontja: 2023. március 21.

2. Tényállás és megállapítások

2.1. Előzmények

Az NMM a 2021. július 14-én az Intézetben tett látogatásáról szóló AJB-464/2022. számú jelentésében több, alapvető joggal összefüggő visszásságot is feltárt, amely kapcsán felkérte az Intézet parancsnokát, hogy:

- gondoskodjon a csapokról hiányzó tekerőgombok és kifolyócsövek pótlásáról;
- ha a járványhelyzet alatt van lehetőség személyes látogatófogadásra, a kapcsolattartás e módját választó fogvatartottak számára ne korlátozza aránytalan mértékben az elektronikus kapcsolattartások számát;
- oly módon szervezze meg a női fogvatartottak átkísérését, hogy a női fogvatartottak is részt vehessenek a szabadidős programokon.

Az Intézet parancsnoka válaszában tájékoztatta az NMM-et, hogy gondoskodott a zárkákban lévő szaniter alkatrészek pótlásáról és cseréjéről. Azon fogvatartottak számára, akik kérelmezték a látogatófogadást, az Intézet biztosította ezt a kapcsolattartási formát. A női fogvatartottak elsősorban az EFOP programokon vehettek részt, de lehetőségük volt arra is, hogy egyházi, kertészeti foglalkozásokon töltsék el a szabadidőt. Az NMM elfogadta az ajánlásokkal összefüggésben adott válaszokat.

2.2. Létszámadatok

A látogatás idején az Intézet az 5. számú agglomerációs körzetbe³ tartozott, amelynek a vezető bv. intézete a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet volt. A körzetbe tartozott a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet, a Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központ, a Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet, a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet és a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet. A feladatok egységes végrehajtása mellett a szakmai munka színvonalának emelése, a bv. intézetek tevékenységének összehangolása és észszerűsítése érdekében a bv. intézetek meghatározott időközönként kapcsolatot tartottak online és személyes módon is⁴.

A látogatás napján 214 fogvatartott volt elhelyezve az Intézetben, ahol az engedélyezett férőhelyek száma 180 fő volt. Az objektum telítettsége 119%-os volt. A telítettség miatt 9 db zárkába 14 pótágyat tettek, ami azt eredményezte, hogy 44 fogvatartott nem megfelelő körülmények között volt elhelyezve.

2022-ben az Intézet átlagos telítettsége 103,9%, az átlaglétszám 187 fő volt (100% a 180 fős befogadóképesség)⁵.

Az Intézetben lévő fogvatartottak közül 196 fő férfi, 18 fő nő, 1 fő fiatalos volt. A külföldi fogvatartottak száma 15 fő volt (afgán, grúz, iraki, iráni, líbiai, moldáv, nigériai, román, szerb, szír). 2 fő fogyatékossgal élő fogvatartott tartózkodott az Intézetben. 2 fő 60 év feletti fogvatartott volt az Intézetben. 34 fő magas biztonsági kockázatú besorolásban volt, a szuicid veszélyeztetettek száma 23 fő volt. Az Intézetben elhelyezett fogvatartottak összléttségéhez viszonyítva jelentős volt a szexuális bűncselekmények miatt fogvatartottak száma (21 fő, a létszám 10%-a).

Az Intézetben 38 fő volt az összes foglalkoztatható fogvatartott száma. A látogatás idején 34 fogvatartott dolgozott. A fő foglalkoztató az Ipoly Cipő Kft. volt – korábban a Bv. Holding –, amely 15 főnek biztosított munkahelyet. A többi fogvatartott költségvetési munkáltatásban (konyha, mosoda, takarító, házi műhely) dolgozott, és voltak, akik papíripari termékeket készítettek, papírzacskót hajtogattak. A mosodai és konyhai szolgáltatásokat folyamatosan bővítette az Intézet.

A foglalkoztatott fogvatartottak száma és munkahelye	
Munkahely neve	Foglalkoztatott létszám (fő)
Fodrász	1
Háziműhely.	10
Konyha műszak I.	8
Konyha műszak II.	10
Mosoda	4
Szintes takarító	1
Összesen	34

³ Az agglomerációs körzetek felosztását ld.: <https://bv.gov.hu/hu/node/5578>

⁴ 2022. I. félévi végrehajtási terv az V. számú agglomerációs központosítási körzetbe tartozó büntetés-végrehajtási szervek együttműködéséről 2-4.o.

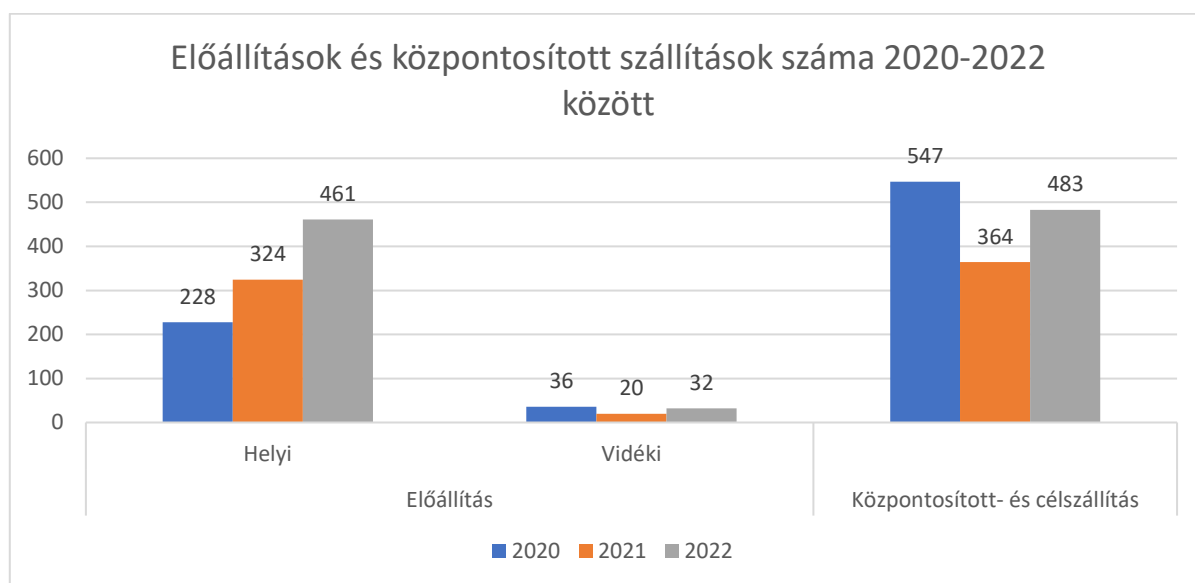
⁵ A Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2022. évi önértékelő jelentése (a továbbiakban: 2022. évi önértékelő jelentés) 7. o.

2.3. A fogvatartottak előállítás, szállítása, távtárgyalások

Az Intézet földszintjén három távmeghallgató- és egy rendőrségi kihallgató helyiség, valamint három ügyvédi beszélő volt, továbbá egy olyan helyiség, ahol távmeghallgatás útján az IMEI kontrollvizsgálatokat végezték.

A távtárgyalások száma 2020 óta növekedést mutatott. 2020-ban 424 db, 2021-ben 364 db, 2022-ben 446 db távtárgyalás volt. Az Intézet földszintjén három távtárgyalót alakítottak ki.

A fogvatartotti előállítások száma növekedett, a központosított szállítások száma viszont csökkent a 2020-2022-es időszakban. A fogvatartottak előállításának és a központosított- és célszállítások számát az alábbi ábra foglalja össze.

Az Intézet feladata bővült azzal, hogy a Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központja (a továbbiakban: BVEK) Berettyóújfaluban megkezdte a fogvatartottak ellátását. A beteg fogvatartottak egy részét a debreceni kórházba szállították. Amennyiben a fogvatartott hosszabb ideig – 24 órát meghaladó időtartamban – tartózkodott a kórházban, az Intézet vette át ezen fogvatartottak őrzését. A kivizsgálásra vagy néhány órás kezelésre érkező fogvatartottak esetében a küldő bv. intézet dolgozói biztosították az őrzést.

2.4. Elhelyezési körülmények, élelmezés, a fogvatartottakkal való bánásmód

A fogvatartottak differenciált elhelyezését az Intézetben a három szinten lévő 55 db zárka biztosította, amelyeknek közel a fele (23 db) egy fő elhelyezésére szolgált⁶. Az első emeleten 1-10 fős, a második emeleten 1-11 fős, a harmadik emeleten 1-11 fős zárkákban voltak elhelyezve az NMM rendelkezésére bocsátott dokumentum szerint. A 10 és 11 fős zárkák élettér 40,1 m²-től 45,1 m²-ig terjedt, így az egy fogvatartottra jutó élettér nagysága 4–4,1 m² között változott. Az 1 fős zárkákban 6,75 m²/fő volt az élettér nagysága.

A fogvatartottak szuicid cselekményeinek megakadályozása érdekében az első és második emeleten 2-2 kamerás zárka létesült, a 3. emeleten további 6 zárkában – a fegyelmi részlegen – elektronikus megfigyelési eszköz került elhelyezésre⁷.

Az Intézet tervei között szerepelt a zárkák egységes, fehér színre történő festése és a zárkákban található WC és mosdó falának csempézése.

⁶ 2022. évi önértékelő jelentés 8. o.

⁷ 2022. évi önértékelő jelentés 8. o.

A 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 121. § (1)-(2) bekezdése értelmében a zárkában vagy a lakóhelyiségben elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre hat köbméter légtér és egyéni elhelyezés esetén legalább hat, közösen elhelyezett elítéltek esetén személyenként legalább négy négyzetméter élettér jusson.

Az élettér kiszámításakor a zárka vagy a lakóhelyiség alapterületéből az illemhely és a mosdó által elfoglalt területet – függetlenül attól, hogy ezek leválasztása megtörtént-e – figyelmen kívül kell hagyni.

Az NMM által vizsgált dokumentumok alapján megállapítható, hogy a zárkák életterének nagysága megfelelt a jogszabályi előírásoknak, ugyanakkor az Alaptörvény III. cikkében leírt megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okozott, hogy az Intézet túlszűfolt volt.

Az Intézet vezetősége tájékoztatta a látogatócsoportot, hogy a zárkákban ágyi poloska fertőzőtség nem volt, azonban csótányok időről időre felbukkantak, ezért az érintett zárkákban soron kívüli fertőtlenítést rendeltek el. A körleteket folyamatosan takarították és fertőtlenítették, évente két alkalommal a teljes bv. intézet fertőtlenítése megtörtént. Több fogvatartott elmondta, hogy a zárkákban előfordultak csótányok és poloskák, de amint ezt jelezték a személyi állomány tagjainak, az Intézet egyből megtette a kártevőirtáshoz szükséges lépéseket.

Az esetenként előforduló kártevők jelenléte veszélyezteti a megalázó bánásmód tilalmának érvényesülését (Alaptörvény III. cikk).

A látogatócsoport több zárkákban észlelte, hogy a falak penészesek voltak. A zárkákon belül a WC-k el voltak falazva, de a WC-csésze körül a falak állapota nagyon rossz volt. A padlózat több helyen erősen elhasználódott. A bitumen padlózatú zárkákban a fogvatartottak arra panaszkodtak, hogy nyáron megolvadt a bitumenpadló. A zuhanyzóokban látható volt a páralecsapódás okozta állapotromlás. Az első emeleti zuhanyzóban – fogvatartotti falbontás miatt – ideiglenesen vaslemezzel zárták le a szellőzőt, ami miatt még jobban párasodott és dohosodott a helyiség. Egy női fogvatartott elmondta, hogy kéthetente kaptak tiszta ágyneműt, hetente pedig takarítószerrel. A törölközőket is rendszeresen cserélték. A zárkákban nem volt meleg víz, ezért a takarításhoz szükséges meleg vizet a fürdőből vételezték a fogvatartottak.

Az NMM a 2021. évi vizsgálata során kiadott ajánlásával kapcsolatban megállapította, hogy a csapkoról hiányzó tekerőgombok és kifolyócsövek pótlása megvalósult, azonban a zárkák leromlott állapota visszásságot okozott az Alaptörvény III. cikkében kifejtett megalázó bánásmód tilalmával összefüggésben.

A látogatás idején egy fiatalkorú fogvatartott egy olyan zárkában volt elhelyezve egyedül, ami korábban egészségügyi elkülönítő volt. A látogatócsoport megtekintette a nagyon leromlott állapotban lévő helyiséget. Rossz minőségű kórházi ágyak voltak a zárkában, a WC koszos volt, a zuhanyzót nem falazták el, csak egy műanyag zuhanyfüggöny lógott a helyiségben. A fogvatartott elmondása szerint már egy hete nem tudott fürdeni, mert az Intézetben nem volt meleg víz.

A CPT különösen aggályosnak tartja, ha a fiatalkorú fogvatartottakat magánzárkára emlékeztető körülmények között helyeznek el, mivel ez károsíthatja a testi és lelki egészségüket. A CPT álláspontja szerint ezt kizárólag nagyon kivételes esetben lehet végrehajtani. Ha a fiatalkorúakat másoktól elkülönítve helyeznek el, azt csak a lehető legrövidebb időtartamra szabad fenntartani, és minden esetben garantálni kell a megfelelő emberi kapcsolatok fenntartásának lehetőségét, olvasnivalót kell biztosítani és lehetővé kell tenni minden nap a legalább egy óra szabadtéri testmozgást⁸.

A megalázó bánásmóddal összefüggő visszásságot okozott (Alaptörvény III. cikk), hogy a fiatalkorú fogvatartottat a fenti körülmények között helyezték el.

⁸ CPT 9. általános jelentés [CPT/Inf (99) 12] 35. pont.

A veszélyhelyzet ideje alatt egyes büntetés-végrehajtási szabályok eltérő alkalmazásáról szóló 6/2023. (II. 21.) BM rendelet 4. § (1) és (2) bekezdése értelmében a bv. intézet parancsnoka elrendelheti, hogy a fogvatartottak a mellékletben meghatározott fajtájú vagy teljesítményű elektronikai eszközt nem tarthatnak a birtokukban. Ez esetben az elektronikai eszközt letétbe kell helyezni. Az elektronikai eszközök a következők: vízforraló 500 W teljesítmény felett, hajszárító 750 W teljesítmény felett, hajszütővas, 24" (61 cm) képátoló méret feletti televíziókészülék. Ha a zárkában vagy a lakóhelyiségben forró víz nem állítható elő, a fogvatartottak részére napjában két alkalommal meleg ital készítéséhez forró vizet kell biztosítani.

A fenti BM rendeletnek megfelelően, a látogatás idején a fogvatartottak a zárkákban legfeljebb 500 W teljesítményű vízforralót használhattak. A megfelelő teljesítményű vízforralók beszerzése folyamatban volt az Intézetben. Amíg nem álltak az Intézet rendelkezésére a már említett teljesítményű vízforralók, addig a fogvatartottaknak reggel és este forró vizet adtak a zárkába a kávé vagy tea elkészítéséhez.

A látogatáskor több fogvatartott jelezte, hogy négy napja nem volt meleg víz az Intézetben. Ezért is kifogásolták, hogy beszédtek tőlük a korábban használt vízforralókat, amelyeket az Intézettől vásároltak, mivel sokan a vízforralókkal melegítettek vizet, hogy a zárkán is tudjanak mosakodni, amikor – egyéb okok miatt – nem volt meleg víz az Intézetben.

A jogállamiság és jogbiztonság követelményével [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés] összefüggő visszásságot okozott, továbbá a megalázó bánásmód tilalmának (Alaptörvény III. cikk) érvényesülését veszélyeztette, hogy a fogvatartottak a korábban az Intézettől vásárolt vízforralójukat nem használhatták abban az időszakban, amikor műszaki probléma miatt az Intézet nem tudta biztosítani a fürdéshez szükséges meleg vizet.

Az energiaárak emelkedése miatt bevezetett takarékosági intézkedések eredményeképpen csak a női, a fiatalok és a dolgozó fogvatartottak tudtak minden nap fürdeni – a szombat kivételével. A vízfelhasználás racionalizálása érdekében a többi fogvatartott csak hetente háromszor tudott fürdeni.⁹ További intézkedés volt, hogy a TV-nézés ideje is korlátozott volt: 16 órától 22 óráig nézhették a televíziót a fogvatartottak.

A megalázó bánásmód tilalmának (Alaptörvény III. cikk) érvényesülését veszélyeztette, hogy bizonyos fogvatartottak részére csak heti három alkalommal volt biztosított a zuhanyzás lehetősége.

A zárkák hőmérsékletéről a fogvatartottaknak megoszlott a véleménye. Egyesek megfelelőnek találták, nem fáztak. Egy fogvatartott elmondta, hogy kaptak aláöltözetet és pokrócot is, ha szoltak, hogy fáztak. Volt azonban több fogvatartott is, akik szerint télen nagyon fáztak, mert alig volt fűtés. A látogatócsoporthoz tagjai szerint a zárkák hőmérséklete megfelelő volt a látogatás idején.

Az Alaptörvény III. cikkében meghatározott megalázó bánásmód tilalmát veszélyeztette, hogy télen a zárkák hőmérséklete nem volt megfelelő az elégtelen fűtés miatt.

Az Intézetben a következő diéták voltak elérhetők: alap, vallási (sertéshúsmentes), cukormentes, vegetáriánus, diétás, zsír- fűszerszegény, köszvény, epe-, májkímélő, colitis, konzervmentes, lisztérzékeny, diabétesz, lisztérzékeny, tej-, gluténérzékeny, fehérjedús/roboráló étrend.

A nyilatkozó fogvatartottak álláspontja változó volt az élelmezéssel kapcsolatban. Többen „általában jónak” találták az élelmezést, de volt olyan fogvatartott is, aki nem volt megelégedve egyáltalán az étellel, mert szerinte nagyon gyakran kaptak szalámit és pástétomot. Kifogásolták azt is, hogy meleg teát nem kaptak, mivel a vízforralókat beszédtek és csak naponta két alkalommal jutottak forró vízhez a fogvatartottak.

⁹ 2022. évi önértékelő jelentés 24. o.

A megkérdezett fogvatartottak a látogatócsoport tagjainak nem számoltak be arról, hogy a személyi állomány tagjai bántalmazták őket vagy lekezelő hangnemben beszélnek velük. A néhány fogvatartott úgy vélte, hogy az őnök ugyan szigorúak velük, de nem igazságtalanok. A személyi állomány tagjai magázták a fogvatartottakat.

A külföldi fogvatartottakkal nehézségekbe ütközött a kommunikáció. A fogvatartottak befogadása anyanyelvi tolmács közreműködésével zajlott. A külföldi fogvatartottak között nem volt elítélt, letartóztatott volt mindegyikük.

Egy külföldi fogvatartott elmondta, hogy nagyon rosszul érezte magát, mivel egyedül volt a zárkában és nem tudott kivel beszélgetni. Csak a szobájában feküdt, fázott és csak két vagy három alkalommal tudott zuhanyozni egy héten. Az udvarra sem szívesen ment ki. A TV-t nem tudta nézni, mert nem értette a magyar nyelvű adásokat.

Egy másik külföldi fogvatartott is arra panaszkodott, hogy az őrség nem beszélt angolul, a zárkatársai is csak magyarul tudtak, ezért nagyon nehezen értett szót az emberekkel.

Az Alaptörvény III. cikkében foglalt megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okoz, ha a külföldi fogvatartottak érdemben nem tudnak kommunikálni a személyi állomány tagjaival és/vagy a fogvatartott társaikkal. Elsősorban az elkülönítési szabályokat kell figyelembe venni, de ugyanakkor törekedni kell arra is, hogy lehetőség szerint az egy nyelvet beszélő külföldi fogvatartottak egy zárkába kerüljenek.

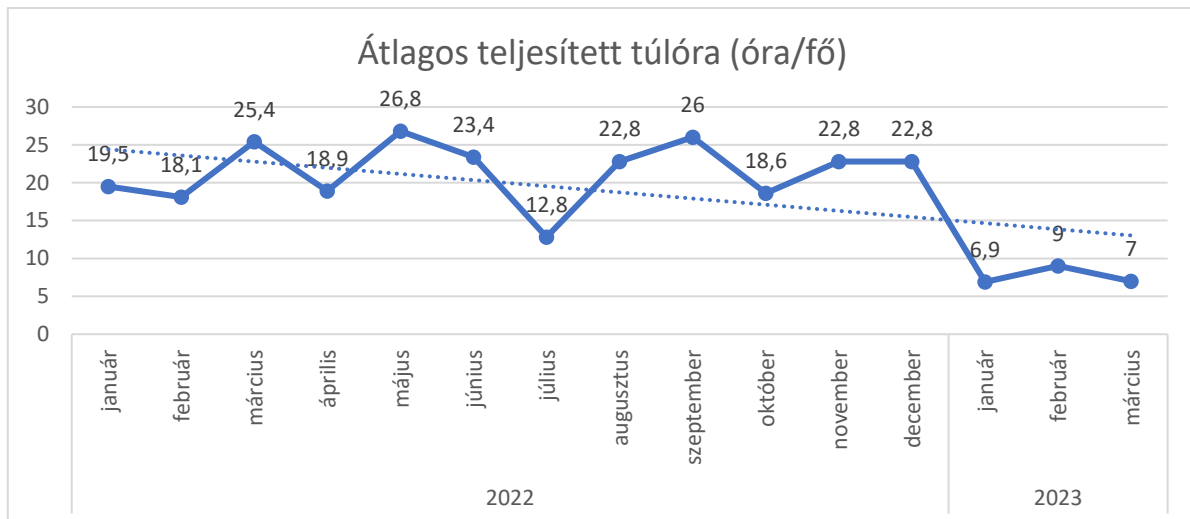
2.5. A személyi állomány helyzete

A személyi állomány fluktuációja kedvezőtlenül érintette az Intézetet. A munkaerőáramlásban közrejátszhatott a BVEK működése is, mivel több dolgozót oda helyeztek át az Intézetből. Az állományszervezési táblázat álláshelyeinek száma 112 főről 107 főre csökkent. A látogatás időpontjában 95 fő dolgozott az Intézet állományában. Voltak olyan dolgozók is, akik fizikailag az Intézetben teljesítettek szolgálatot – a munkáltatást végző állományi tagok –, de szervezetileg a Balassagyarmati Fegyház és Börtön állományába tartoztak.

2022-ben 21 fő távozott és 10 fő kinevezése történt meg. 2023-ban (a látogatás napjáig) 10 dolgozó távozott az Intézetből és 3 fő lett kinevezve. Az Intézet állománytáblázata szerint a Biztonsági Osztályon az 5 körlet-főfelügyelői státuszból 1, a 30 körletfelügyelői helyből 10 nem volt betöltve.

A közelmúltban történt, a bv. intézményrendszer egészét érintő átszervezések negatív hatással voltak a személyi állomány moráljára, például az, hogy több dolgozó alacsonyabb beosztásba került, ami a bérük csökkenését is eredményezte. A dolgozók szerint ilyen – kedvezőtlen hatású – átalakítás még nem volt a büntetés-végrehajtás eddigi működésében. A személyi állomány jelentős része 15 éves vagy annál hosszabb szolgálati idővel rendelkezett.

A potenciális munkaerő megtartását a jövőben megnehezítheti a debreceni BMW- és akkumulátorgyár működésének beindulása is. Mindezek eredményeképpen az Intézet egyik kiemelt célkitűzése volt az állomány megtartása és ehhez kapcsolódóan a munkavégzési körülmények javítása.

A fenti grafikon a személyi állomány tagjai által átlagosan teljesített túlórák számát (óra/fő) mutatja be (az Intézet által az NMM rendelkezésére bocsátott dokumentumok alapján). Az adatok a tisztek, tiszthelyettesek, a rendvédelmi igazgatási alkalmazottakat és a munkavállalók túlóráit foglalják össze. 2022-ben a túlórák száma jóval meghaladta a 2023-ban (a látogatás napjáig) teljesített túlórák számát. tehát a túlórák átlagos száma csökkent. 2022-ben a havi átlagos túlóra 21,5 óra/fő volt.

A fogvatartottakkal való bánásmódot nagy mértékben meghatározza a személyi állomány tagjainak munkamorálja, hangulata. Amennyiben jelentős negatív hatások érik a dolgozókat – akár átszervezések, akár túlmunka kapcsán –, nagy esély van arra, hogy megnő a fogvatartottakkal való rossz bánásmódok előfordulása.

A CPT kifejtette¹⁰, hogy „a humánus börtönrendszer alapköve a jól megválogatott és képzett börtön személyzet lesz, akik tudják, hogyan tanúsítsanak megfelelő magatartást a fogvatartottakkal való kapcsolatukban, és a foglalkozásukat nem egyszerűen megélhetésnek, hanem hivatásnak tekintik”. Hivatásuk fő meghatározójának a fogvatartottakkal való pozitív viszony kiépítését kell tartani.

Az örök igazi professzionalizmusához az szükséges, hogy képesek legyenek kulturált és humánus módon bánni a fogvatartottakkal, miközben ügyelnek a biztonságra és a rendre. A pozitív ör–fogvatartott viszony nagy mértékben azon is múlik, hogy minden időpontban elegendő őr legyen a zárkák és a fogvatartottak tevékenységeihez használt körletek területén.

Meg kell jegyezni azt is, hogy ahol az őrség létszáma nem elegendő, ott a biztonság és a rend alapvető szintjének fenntartásához jelentős mennyiségű túlmunkára lehet szükség. Az ilyen helyzet könnyen azt eredményezheti, hogy az őrséget erős stresszhatás éri, hamar kiégnek, vagyis olyan helyzet alakul ki, amely fokozza a minden börtönben eleve meglévő feszültséget.

Az Európai Börtön szabályok hangsúlyozzák¹¹, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekbe felvett személyi állomány tagjainak biztosított munkabérek olyannak kell lenniük, hogy az állomány alkalmas tagjait vonzzák és megtartsák. A munka megerőltető jellegének tükröződnie kell a szociális juttatások kialakításánál¹².

Az Alaptörvény III. cikkében kifejtett megalázó bánásmód tilalmának érvényesülését veszélyezteti, ha a személyi állomány tagjai túlterheltek és nem kellően motiváltak a munkájuk elvégzésével kapcsolatban.

A személyi állomány számára online és eligazítással egybekötött oktatásokat tartottak. Féléves nyelvi képzést indítását is tervezték, de érdeklődés hiányában nem indult a tanfolyam.

¹⁰ A CPT 11. általános jelentése [CPT/Inf(2001)16] 26. pont.

¹¹ Európai Börtön szabályok 79.1. pont.

¹² Európai Börtön szabályok 79.2. pont.

Stresszkezelő tréningen is rendszeresen részt vettek a dolgozók Igalon, Hévízen, Pilisszentkereszten, Szegeden és Sopronköhidán. A 5 napos képzésekre éves szinten 8 fő jutott el az Intézet dolgozói közül. A családos munkatársak számára elérhető volt családi rekreációs program, ahol évente két család tudott részt venni.

A személyi állomány továbbképzésével kapcsolatban a vizsgálat nem tárt fel alapvető joggal összefüggő visszasságot.

2.6. Szabadidő, munkáltatás

A fogvatartottak számára intézeten belüli programokat biztosítottak. Egy EFOP program keretében egyéni foglalkozásokon vehettek részt a fogvatartottak, egyéni motivációs beszélgetéseket tartottak számukra, segítséget kaptak a szociális és munkaerőpiaci ügyintézésben. 2022 decemberében indult az EFOP új, foglalkoztatási rehabilitációs projekteleme¹³, amelyen 28 fő fogvatartott vett részt, kézműves foglalkozás keretében készítettek különböző dísz tárgyakat. Azok a fogvatartottak, akik nem kerültek be a rehabilitációs foglalkozásokra, egyéni foglalkozásokon vehettek részt. A további programok között szerepelt: lelkészi foglalkozás, kertész- és rajzsakkör, könyvtárlátogatás, ünnepekhez kapcsolódóan pedig filmvetítés és társasjátékok. Az Intézetben nem volt általános-, középiskolai vagy szakképzés.

A fogvatartottak több alkalommal is jóvátételi cselekményeken programokon vettek részt, például egy fogvatartott középiskolásoknak mondta el az életútját, kiemelve, hogy milyen hibákat követett el. Másik alkalommal a fogvatartottak az általuk készített kis karácsonyfa ajándékokat adták át fogyatékos gyermekeknek.

Az Intézetben főállásban dolgozott egy református lelkész, aki minden nap – kérelem alapján – látogatta a fogvatartottakat és koordinálta a vallási foglalkozásokat. Más egyházak képviselői is látogatták a fogvatartottakat az Intézetben, pl. a baptisták és Jehova tanúi hetente tartottak foglalkozásokat. A jelentős egyházi ünnepek alkalmából műsorral készültek a fogvatartottak. A COVID alatt a lelkész kis létszámú (max. 5 fős) csoportokban tudott a fogvatartottakkal beszélgetni. A fogvatartottak számára segített felvenni a kapcsolatot más felekezeti vallások képviselőivel, ha valaki kérte. A látogatás napján a Jehova tanúi tartottak foglalkozást. A Ramadánt egy fogvatartott sem tartotta, sertéshúsmentes diétát 4 fogvatartott igényelt. Az Intézet kápolnája jó állapotú volt, amely mintegy 50 fő befogadására volt alkalmas.

A megkérdezett fogvatartottak elmondták, hogy szabadidejükben TV-t néztek, beszélgettek, sakkoztak, valamint könyveket kölcsönöztek a könyvtárból. Az összes megtekintett zárkában volt LCD televízió. A fogvatartottak minden nap kimehettek egy órát sétálni, de több olyan fogvatartott is volt, aki nem élt ezzel a lehetőséggel.

Az EFOP programfelelős elmondta, hogy a foglalkozások a fogvatartottakat segítik az álláskeresésben, a jövőkép kialakításában és utógondozást is végeztek. A kompetenciafejlesztés leginkább csoportfoglalkozások keretében zajlott. A női fogvatartottakat az EFOP-on belül tudták foglalkoztatni, 1000 Ft/nap fizetésért. A látogatás idején 28 fő rehabilitációs foglalkoztatását biztosította a program. Néhány dolgozó fogvatartott elmondta, hogy papírtáskákat és ajándékszatyrokat hajtogattak. Örültek a munkalehetőségnek és az 1000 Ft/napos fizetésnek is. Hozzá tették, hogy így könnyebb dicséretet kapni és gyorsabban telik az idő.

A látogatócsoport megállapította, hogy az EFOP-helyiség mérete nagyon kicsi volt. Célszerű lenne biztosítani, hogy ezt a fajta munkáltatást egy nagyobb helyiségben végezhessek, hogy a dolgozó fogvatartottaknak ne a zárkájukban kelljen dolgozniuk.

A CPT kifejtette, hogy a megfelelő foglalkoztatás és a fogvatartotti programok (munka, tanulás, sport) alapvetően fontosak a fogvatartottak jóléte szempontjából. Ösztönözni kell a

¹³ 2022. évi önértékelő jelentés 5. o.

fogvatartottakat, hogy szabadidejüket értelmesen töltsék el, és ne csak tétlenül üldögéljenek a zárkájukban. A CPT véleménye szerint arra kell törekedni, hogy a fogvatartottak a nap egy jelentős részét (8 órát vagy többet) a zárkájukon kívül töltsék, célirányos és változatos tevékenységek végzésével¹⁴.

Az Alaptörvény III. cikkében kifejtett megalázó bánásmód tilalmának érvényesülését veszélyeztette, hogy az EFOP-helyiség kis területe miatt a fogvatartottak a zárkájukban végzik a munkát, holott a munka révén hasznosan tölthetnék az idejüket a zárkán kívül is.

A kiétkezőboltba a látogatás idején a fogvatartottak folyamatosan érkeztek vásárolni. Hétfőn, kedden a dolgozó fogvatartottak, szerdán az első emeleten lévők, csütörtökön a második emeleten lévő fogvatartottak mehettek vásárolni. Pénteken, a pónapon vásárolhattak azok, akik valamiért nem jutottak el a rendes időben a kiétkezőboltba. A COVID-elkülönítésben lévő és az egészségügyi megfigyelés alatt álló fogvatartottak számára a személyi állomány tagjai vásároltak be oly módon, hogy a fogvatartottak egy listát írtak a megvásárolni kívánt termékekről és átadták a kártyájukat a személyi állomány tagja számára. A megkérdezett fogvatartottak a kiétkezőbolt szegényes kínálatára és magas áaira panaszkodtak.

A fogvatartottak szabadidős programjaival és foglalkoztatásával kapcsolatban nem állapított meg további visszasságot a vizsgálat.

Megvalósult az NMM 2021. évi látogatásáról szóló jelentés azon ajánlása, mely szerint biztosítani kell, hogy a női fogvatartottak is részt vehessenek szabadidős programokon.

2.7. Kapcsolattartás

Az Intézetben 2 db közösségi telefonkészülék állt a fogvatartottak rendelkezésére. A fogvatartotti mobiltelefonok száma átlagosan 41 db volt 2022 folyamán¹⁵. A megkérdezett fogvatartottak kifogásolták a telefonhívások magas percdíjait

A fogvatartottak a Skype-hívást elsősorban a hozzátartozókkal való kapcsolattartásra használhatták, de lehetőség volt arra is, hogy két fogvatartott kapcsolattartó beszéljen egymással¹⁶. A Skype-os kapcsolattartás a 16/2014. (XII. 19.) IM rendeletben meghatározottak szerinti alkalommal engedélyezhető. A rezsimszabályok szerinti Skype-végrehajtás engedélyezhető mennyiségét a 3. sz. melléklet (a fogvatartottak kapcsolattartási szabályai) tartalmazta¹⁷. A Skype-hívás időtartam a fogvatartott magatartása alapján legfeljebb 60 percig növelhető¹⁸.

A veszélyhelyzet ideje alatt az Intézetben a látogatófogadással nem élő fogvatartottak részére engedélyezhető Skype-hívás időtartamok az alábbiak szerint alakultak¹⁹.

Rezsimbe sorolás	Gyakoriság	Időtartam
Szigorúbb	heti 1 alkalom	45 perc
Általános	heti 2 alkalom	30 perc
Enyhébb	heti 2 alkalom	45 perc

¹⁴ CPT 2. általános jelentés [CPT/Inf (92) 3] 47. pont.

¹⁵ 2022. évi önértékelő jelentés 5. o.

¹⁶ A Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokának 25./2022. intézkedése a Skype internet alapú telefonnal kapcsolatos feladatok végrehajtásáról, és a videóhívással megvalósuló elektronikus kapcsolattartás eljárásrendjéről (a továbbiakban: Skype szabályzat) 1-3. pont.

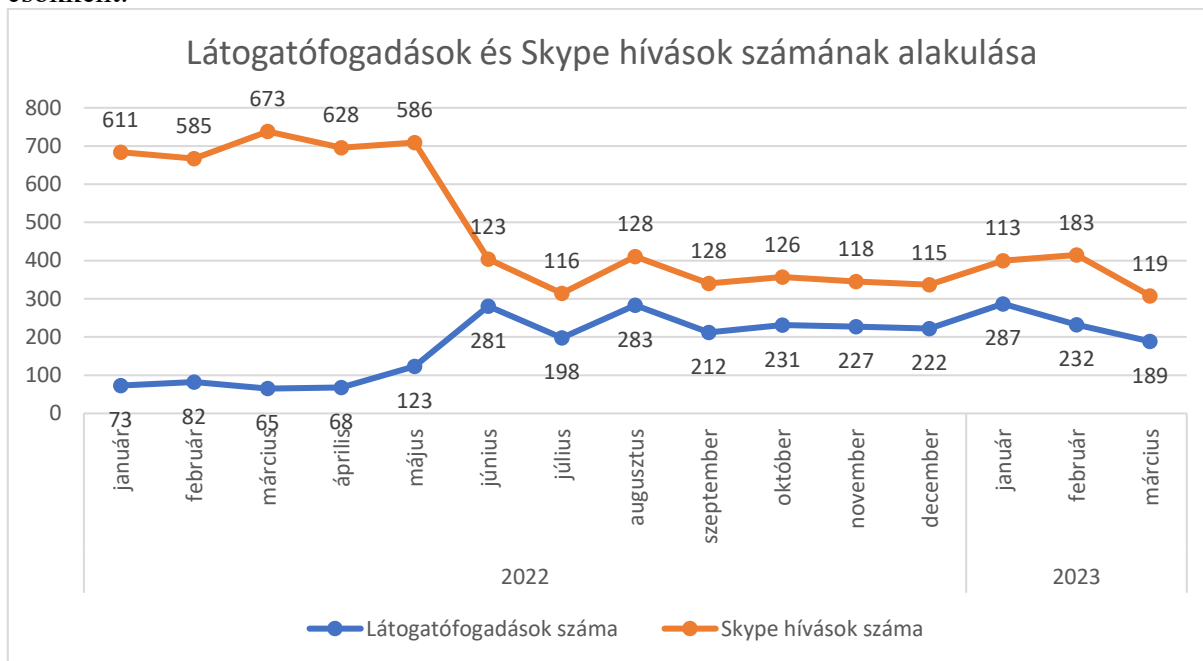
¹⁷ Skype szabályzat 6. pont.

¹⁸ Skype szabályzat 7. pont.

¹⁹ Skype szabályzat 25. pont.

A fogvatartottak a Skype-hívásokat hétfőtől csütörtökig 8:00-15:45 óra, pénteken 8:00-13:30 óra között, valamint hétfőn 8:00-11:00 óra között vehették igénybe²⁰.

Az alábbi diagramon nyomon követhető, hogy a látogatófogadások és a Skype-hívások alakulásának száma fordított arányosságot mutat. A látogatófogadások száma egyértelműen nőtt, míg ezzel párhuzamosan az azonos időszakot figyelembe véve a Skype-hívások száma csökkent.

A koronavírus-járvány időszaka alatt – a fertőzés megelőzése érdekében – a kapcsolattartási módok korlátozására került sor a büntetés-végrehajtási intézetekben, így például a látogatófogadás szünetelt. A fogvatartottak és a hozzátartozók közötti kapcsolattartásnak nagy szerepe van a családi kapcsolatok megőrzésében és fenntartásában. A családi kapcsolatok leépülése nem segíti elő a fogvatartottak reintegrációját²¹. A Fogvatartottakat és Családjukat Képvisező Csoport (a továbbiakban: FECSKE) kutatása kifejtette, hogy sok hozzátartozó szerint a Skype-hívások során nincs lehetőség minőségi és személyes beszélgetésekre²². A személyes kapcsolattartás hiánya a családtagok eltávolodását okozta és a kapcsolatokban növekvő feszültséget eredményezett²³.

A fenti két diagram adatai és a hivatkozott tanulmány tapasztalatai alapján is megállapítható, hogy a fogvatartottak továbbra is fokozottan igénylik a személyes kapcsolattartás, látogatófogadás lehetőségét. Noha a látogatás idején már volt lehetőség mind a Skype-os hívásokra, mind a személyes látogatófogadásra, a személyes találkozókat még mindig személytelenné teszi az, hogy a fogvatartottak és családtagjaik csak úgy találkozhatnak, hogy őket elválasztja egy padlótól a mennyezetig érő plexifal, így semmilyen fizikai kontaktus nem jöhet létre köztük.

A bv. intézetek működése szempontjából fontos szempont a biztonságos őrzés feltételeinek fenntartása és a tiltott tárgyak bevitelének megakadályozása. Mindezt elősegítheti a magas plexifal felállítása, azonban ez sem jelent teljes garanciát arra, hogy minden tiltott tárgyat kiszűrjenek. Egyes fogvatartottak esetében akkor lehet indokolt a teljes plexifal elválasztás a látogatófogadás során, ha biztonsági kockázatot jelent a közvetlen érintkezés.

²⁰ Skype szabályzat 38. pont.

²¹ FECSKE: Kapcsolattartás a büntetés-végrehajtásban helyzetkép 16. o. https://www.fogvatartas.hu/wp-content/uploads/2021/05/fecske_kutatasi_jelentes_kapcsolattartas_final.pdf

²² FECSKE: Kapcsolattartás a büntetés-végrehajtásban helyzetkép 21. o.

²³ FECSKE: Kapcsolattartás a büntetés-végrehajtásban helyzetkép 29-30. o.

Azok a fogvatartottak esetében, akik alacsonyabb biztonsági kockázati besorolást kaptak, indokolt lehet megvizsgálni, hogy miként biztosítható a fizikai érintkezést is lehetővé tevő látogatófogadás. Az NMM álláspontja szerint a közvetlen találkozás lehetősége elősegíti a fogvatartottak reintegrációját, ösztönző lehet a jó magaviseletre és hozzájárul a családi kapcsolatok fenntartásához.

Az Alaptörvény VI. cikkében kifejtett családi élethez való joggal és a III. cikkben foglalt megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot eredményezhet, ha a fogvatartottak csak úgy találkozhatnak a hozzátartozóikkal, hogy őket teljes mértékben egy plexifal választja el egymástól.

Az NMM 2021. évi vizsgálatának azon ajánlása megvalósult, hogy a ne csökkenjen az elektronikus kapcsolattartási lehetőségek száma azon fogvatartottak esetében, akik igénybe veszik a látogatófogadást.

2.8. Panaszmechanizmus

A fogvatartottak több módon is jelezhetik a problémájukat. A parancsnoki lądában anonim módon helyezhettek el panaszt. A reintegrációs tiszteknek szóban és írásban is jelezheték, ha gondjuk volt. A KIOSZK-on elektronikusan is volt lehetőség a kérelmi lap benyújtására. Az Intézet vezetőségének tapasztalata szerint hetente mintegy 5-6 fogvatartotti panasz érkezett. Az Intézetben a Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség kétheti rendszerességgel végzett vizsgálatokat²⁴.

A megkérdezett fogvatartottak tisztában voltak azzal, hogy kinek és milyen módon jelezhetik a panaszukat.

A fogvatartotti panaszmechanizmussal kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot.

2.9. Egészségügyi és pszichológiai ellátás

Az Intézetben két orvos és négy ápoló dolgozott. Általános orvosi és foglalkozás-egészségügyi ellátás volt elérhető. A foglalkozás-egészségügyi orvos vizsgálta meg a fogvatartottakat, hogy milyen munkában vehettek részt. A fogvatartottak kérelmi lapon vagy gyógyszerosztásnál az ápolónak jelezheték, ha az orvoshoz akartak menni. A fogvatartottakat a Debreceni Egyetemi Klinikára szállították szakorvosi ellátásra, vagy a Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központba, Berettyóújfaluba.

A COVID időszakhoz kötődött a belépéskori kötelező kézfertőtlenítés. Fogvatartotti kérésre biztosította az intézet a COVID elleni vakcinát és az influenza elleni védőoltást. Tüdőszűrés is folyamatosan volt, amelyet egy külső egészségügyi szolgáltató végzett.

A fogvatartottak egészségügyi ellátásával kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg visszásságot.

Az NMM 2021. évi vizsgálatokor és a jelenlegi látogatás idején is egy főállású – tanácsadó szakpszichológus képesítéssel rendelkező – pszichológus dolgozott az Intézetben. Ő foglalkozott a fogvatartottakkal és a személyi állomány tagjaival is. Napi szinten kapcsolatban volt mind a fogvatartottakkal, mind a személyi állomány tagjaival.

A pszichológus tapasztalata szerint a COVID időszak miatti változások már nem voltak érezhetőek a mindennapok során, így könnyebb volt a meghallgatások vezetése, nem kellett állandóan maszkot hordani. A befogadáskor most is elkülönítésben voltak a fogvatartottak, minden befogadására váró fogvatartottal találkozott 8 napon belül. Ekkor is jelezhetik a fogvatartottak, ha hosszabban szeretnének vele beszélni. Reintegrációs tiszt vagy egészségügyi dolgozó jelzésére is fogadta a fogvatartottakat, ha kell, soron kívül. A veszélyeztetett

²⁴ 2022. évi önértékelő jelentés 28. o.

fogvatartottak nyilvántartásában szereplő fogvatartottakkal havonta kellene találkoznia, de mindig szakít rá időt, hogy gyakrabban tudjon velük foglalkozni. A látogatás idején 3 fő volt magas szuicid kockázatú személy (2 magyar és 1 külföldi). A külföldi fogvatartottal angolul tudott beszélni.

A csoportfoglalkozások továbbra is ritkábbak voltak, az egyéni beszélgetések jellemzőek. Naponta 5-10 fogvatartottal tudott foglalkozni. A kis méretű pszichológusi iroda amúgy sem lett volna alkalmas csoportfoglalkozások tartására.

A személyi állomány tagjainak szűrése két évente, a műveleti csoporttagok szűrése évente volt esedékes. A szűrések elvégzéséhez kölcsönirodát biztosított az Intézet.

Rendszeresen a zárkaszemlék, a fogvatartottak ilyenkor is jelezhetik, ha szeretnének beszélni a pszichológussal. A megkérdezett fogvatartottak közül többen mondták, hogy szoktak beszélgetni a pszichológussal, aki gyorsan tudta fogadni őket. Több fogvatartott is megerősítette, hogy a pszichológus a zárkaszemlék során és a folyosón is mindig érdeklődik a fogvatartottak állapota iránt, és bátorítja őket, hogy ha szeretnének, kérjenek időpontot és beszélgessenek.

A pszichológusi iroda kis mérete megnehezíti a fogvatartottak számára szervezett csoportfoglalkozások megtartását, ami veszélyezteti a fogvatartottak testi és lelki egészséghez való jogának érvényesülését (Alaptörvény XX. cikk).

A fogvatartottak pszichológiai ellátásával kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg további alapvető joggal összefüggő visszásságot.

3. Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus 2023. március 21-én utóvizsgálatot végzett a Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. Az utóvizsgálat célja a 2021. július 14-én tett látogatásról készült jelentésben megfogalmazott ajánlások megvalósulásának ellenőrzése volt. Az NMM az utóvizsgálat során megvizsgálta, hogy az időközben újraindult személyes látogatófogadásról milyenek a fogvatartottak tapasztalatai, milyen szabadidős programokon vehetnek részt, valamint a koronavírussal szemben milyen további intézkedéseket tett meg az Intézet.

A látogatás napján a 180 fős befogadóképességű Intézetben 214 fogvatartott volt elhelyezve, így az Intézet 119%-osan túltelített volt. A fogvatartotti zárkák életterének nagysága megfelelt a jogszabályi előírásoknak. A fogvatartottak arról számoltak be, hogy időről időre előfordultak csótányok és poloskák a zárkákban, de az Intézet azonnal gondoskodott a kártevőirtásról.

A zárkákra általánosan a leromlott állapotban volt jellemző: a falak penészesek voltak, a WC-csészék körül a falak rossz állapotúak voltak, a padlózat elhasználódott, megkopott. Az NMM 2021. évi vizsgálatának azon ajánlása megvalósult, hogy a csapokról hiányzó tekerőgombokat és kifolyócsöveket pótolják, azonban a zárkák leromlott állapota a megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okozott.

Egy fiatalkorú fogvatartottat egyedül helyeztek el egy helyiségben, amely korábban egészségügyi elkülönítő volt. Az elhelyezési körülmények a megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okoztak.

Az energiaárak emelkedése miatt a bv. intézetekben költségcsökkentési intézkedéseket vezettek be. Ezért – többek között – a fogvatartottak legfeljebb 500 W teljesítményű vízforralókat használhattak. Le kellett adniuk azokat a nagyobb teljesítményű készülékeket, amelyeket a bv. intézettől vásároltak vagy béreltek. A látogatáskor több fogvatartott kifogásolta, hogy a megelőző néhány napban nem volt meleg víz az Intézetben. A zárkákban egyébként sem volt melegvíz, ezért a fogvatartottak a mosakodáshoz is használták a vízforralót. Visszásságot okozott, hogy a fogvatartottak nem használhatták a korábban beszedett vízforralókat – legalább abban az időszakban –, amikor nem volt meleg víz. A vízfelhasználás

racionalizálása érdekében csak a fiatalok, a női és a dolgozó fogvatartottak fürödhetnek minden nap. A többi fogvatartott csak heti három alkalommal fürödhetett. Visszásságot okozott, hogy bizonyos fogvatartottak csak heti három alkalommal zuhanyozhattak.

Több fogvatartott kifogásolta, hogy télen fáztak a zárkában, mivel a fűtés nem volt megfelelő.

A külföldi fogvatartottak arra panaszkodtak, hogy a személyi állomány tagjaival nem tudtak érdemben kommunikálni. Olyan fogvatartottakkal kerültek egy zárkába, akik nem tudtak a külföldi fogvatartottak által beszélt nyelven.

A személyi állomány tagjai túlterheltek voltak. A bv. intézményrendszer egészét érintő átalakulások nem voltak kedvező hatással az állomány munkamoráljára.

Az EFOP munkáltatásban részt vevő fogvatartottak közül sokan a zárkájukban végezték a munkát. Az NMM javaslatot tett arra, hogy az EFOP munkáltatásban részt vevő fogvatartottak a zárkájukon kívül tölthessék azt az időt, amíg dolgoznak.

A személyes látogatófogadást továbbra is igényelték a fogvatartottak. Kifogásolták, hogy a látogatófogadás során semmilyen fizikai kontaktust nem engednek a hozzátartozókkal az őket elválasztó plexi falak. Az NMM 2021. évi vizsgálatának azon ajánlása megvalósult, hogy ne csökkenjen az elektronikus kapcsolattartási lehetőségek száma azon fogvatartottak esetében, akik igénybe veszik a látogatófogadást.

A fogvatartottak testi és lelki egészséghez való jogának érvényesülését veszélyeztette, hogy a pszichológusi iroda kis alapterülete miatt nehézségekbe ütközött a csoportfoglalkozások megszervezése.

4. Ajánlások

- I. Az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát*, hogy vizsgálja meg, milyen módon lehet biztosítani a fizikai kontaktus lehetőségét a látogatófogadás során a fogvatartottak és a hozzátartozók között.
- II. A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *felkérem az Intézet parancsnokát*, hogy
 1. intézkedjen a túlszűfolttság megszüntetése érdekében;
 2. továbbra is biztosítsa a rendszeres kártevőirtást;
 3. tegyen intézkedéseket a leromlott állapotú zárkák javítása érdekében;
 4. gondoskodjon a fiatalok fogvatartottak megfelelő körülmények között való elhelyezéséről;
 5. biztosítsa a fogvatartottak számára a megfelelő teljesítményű vízfornalók megvásárlását vagy bérlését;
 6. tegye lehetővé a fogvatartottak számára, hogy minden nap fürödhessenek;
 7. intézkedjen a megfelelő fűtés biztosításáról a zárkákban;
 8. tegyen intézkedéseket annak érdekében, hogy a külföldi fogvatartottak és a személyi állomány tagjai közötti kommunikáció akadálymentesebb legyen, továbbá – lehetőség szerint – legyenek elérhetők külföldi nyelvű TV-csatornák;
 9. gondoskodjon arról, hogy a személyi állomány tagjai ne legyenek túlterheltek;
 10. biztosítsa, hogy az EFOP munkavégzés során a fogvatartottak a zárkájukon kívül végezhessék a munkát;
 11. tegye lehetővé, hogy a csoportfoglalkozások megtartása érdekében a pszichológusi iroda egy nagyobb helyiségbe kerüljön át.

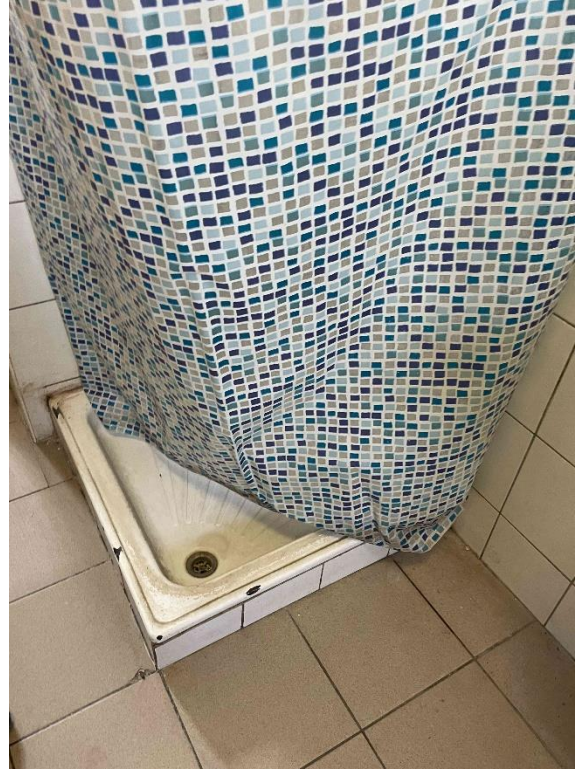
Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Melléklet

Fiatalkorú fogvatartott zárkája (volt eü. elkülönítő)

Zuhanytálca műanyag zuhanyfüggönnyel ugyanott

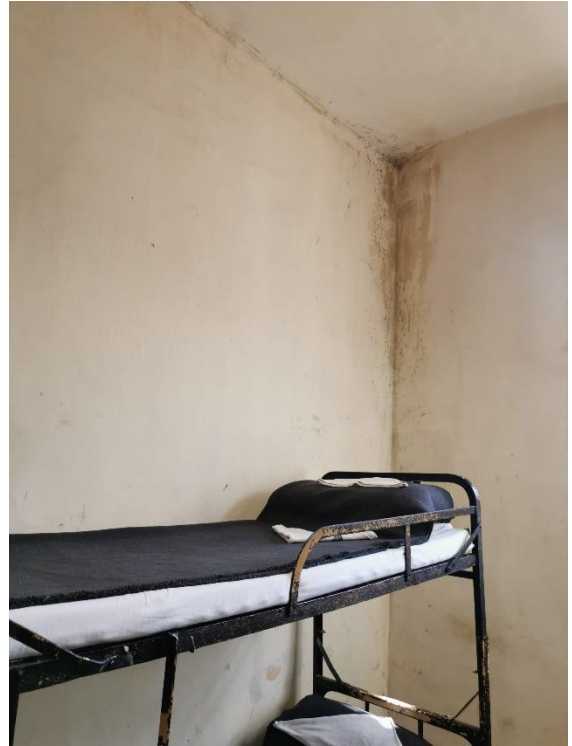
Rossz állapotú zuhanytálca, ugyanott

Koszor WC, ugyanott

Zárkabelső

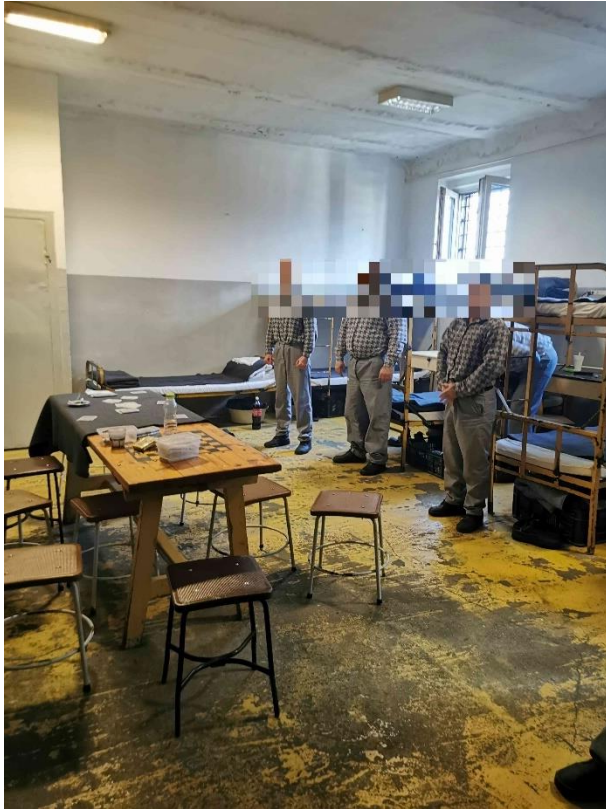
Ázásnyomok a zárka sarkában

Rossz állapotú WC

Mosdó a zárkán belül

Kopott padlózatú zárka

Távtárgyaló

Papírhajtogató műhely